

**İLAHİYAT FAKÜLTELERİ XVI. KELAM ANABİLİM DALI
KOORDİNASYON TOPLANTISI: “KUR’ÂN KELAMI: KİMLİK VE
HAKİKAT OLARAK İSLAM” SEMPOZYUMU TANITIMI
20/21 MAYIS 2011, ISPARTA**

Gülhan ÇAM

Bu yıl onaltıncısı düzenlenen, Kelam Anabilim Dalı koordinasyon toplantısı ve “Kur’ân Kelamı: Kimlik ve Hakikat Olarak İslam” sempozyumu 20/21 Mayıs 2011 tarihleri arasında Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nin ev sahipliği ile Isparta’da gerçekleştirildi. Sirene Davras Otel konferans salonunda gerçekleştirilen sempozyuma bu yıl, çeşitli ilahiyat fakültelerinden Kelam Anabilim Dalı mensupları, akademisyenler ve lisansüstü öğrencileri katıldı.

Aşağıda, iki gün süresince takip etme imkânı bulduğumuz sempozyumda sunulan tebliğlerin konu başlıklarını verip, sunulan her bir tebliğ hakkında kısaca bilgi vermeye çalışacağız.

Sempozyumda Sunulan Tebliğlerin Konu Başlıkları:

- Kelamcılara Göre Kur’ân’ın Otoritesi
- Kimlik-Hakikat Geriliminin Kelam Söylemine Yansımaları
- Kelam İlminin Bir Bölümü Olarak Kur’ân Kelamı
- Kur’ân’ı Anlamada Tarihselci Yaklaşım ve Tarihsellik Sorunu
- İbn Teymiye’nin Nasscı Akılcılığının Kelami Açıdan Değerlendirilmesi
- Çağdaş Şii Düşüncesinde Kur’an’ı Anlamada Farklı Yaklaşımlar- Muhammed Müctehid Şebisteri ve Hermenötik Metodu-
- Kur’ân’ın Anlaşılmasında Zâhir- Bâtın Çelişkisi –Şia Bağlamında Bir Değerlendirme-
- Lisans Öğretiminin Problemleri
- Yüksek Lisans Öğretiminin Problemleri

- Doktora Öğretiminin Problemleri
- Genel Değerlendirme ve Bir Sonraki Toplantının Yapılacağı Yerin ve Zamanının Belirlenmesi

20 Mayıs 2011 Cuma günü başlayan sempozyumun açılış konuşmalarını SDÜ İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kemal Sözen ve SDÜ İlahiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Abdülgaffar Aslan yaptılar.

Açılış konuşmalarının ardından, Prof. Dr. Süleyman Toprak'ın başkanlık ettiği ilk oturuma geçildi. "Kelamcılara Göre Kur'an'ın Otoritesi" başlığını taşıyan ilk tebliğ Doç. Dr. Galip Türcan tarafından sunuldu. Türcan tebliğinde, daha ziyade, Ehl-i Sünnet kelamının Kur'an'a attığı otoriteyi konu etti ve diğer kelamî yaklaşımlara ilişkin tespitleri de o çerçevede değerlendirdi. Tebliğe, 'otorite' kavramının tanımlanmasıyla başlandı ve bilgiyi otoriteye dayandırma zorunluluğunun ideolojik ve dinî bir zorunluluk olduğu, Müslüman kültürde ise bunun, Kur'an'a nispet edilen bir otorite olarak değerlendirilebileceği belirtildi. Daha sonra 'Kur'an'ın kelamdaki yeri' ne değinen Türcan, ilk dönemlerde Müslüman toplumun imana ilişkin konularda konuşmadığını, ancak bu durumun ilerleyen süreçte mümkün olmadığı ve zamanla kelama dönüşecek olan itikadi tartışmaların başladığını ifade ederek bunların örneklerini verdi. Bunun ardından, 'Kur'an'ın anlaşılma problemi' üzerinde durarak Kur'an'ın anlaşılmasındaki en büyük engelin Kur'an ile Kur'an'a işaret eden mushaf arasındaki engel olduğuna vurgu yaptı. Son olarak, Kur'an'ın bir referans olarak değerlendirilmesinin Hz. Peygamber dönemi dahil olmak üzere Müslümanların her düzeyde benimsediği bir olgu olduğunu belirten Türcan, "Kur'an'ı mushaf algısına sığdırmadan ele alma imkânı değerlendirilecek olursa dinî bir algı inşası ve dinî bir heyecan ihdası ötesinde ilave bir kaygıyı Kur'an'dan aramak esasen Kur'an dışında oluşturulan bir takım sun'î tavırların Kur'an'a refere edilmesi anlamına geldiğini, böylece din adına geliştirilen yaklaşımların Kur'an'dan sağlanmasının yapılmış olacağını" belirtti. Tebliğin müzakeresi, Yrd. Doç. Dr. Hülya Altunya tarafından yapıldı.

İlk oturumun ikinci tebliği, Doç. Dr. Mehmet Evkuran tarafından 'Hakikat-Kimlik Geriliminin Kelam Söylemine Yansımaları' başlığı ile sunuldu. Evkuran tebliğinde genel olarak, hakikat ile kimlik arasında kalan kelamî söylemin yaşadığı yapısal gerilim üzerinde durdu. Öncelikle, hakikat ve gerilim kavramlarına değinen Evkuran, daha sonra kimlik-hakikat-düşünce ilişkisine vurgu yaparak bu ilişkiyi 'Kimlik-Kültür İlişkisi ve Benlik', 'Bilinç Gerçeklik ve Düşünce' başlıklarıyla açıkladı. 'Müslüman' kavramının belirli ölçülerde bir kimlik duygusu ifade ettiğini, bunun oluşumunda da Kur'an'ın özel bir yerinin olduğunu ayrıca ifade etti. Kur'an kelamı projesine değinen Evkuran bu konuda şunları belirtti: "Geleneksel Kelam anlayışını taklit etmek aslında hakikate ve dinin özüne dönmek değil, dünyanın ve varlığın belirli bir yorumuna teslim

olmaktır. Bu nedenle Kur’an kelamı projesi hiç olmazsa tarihin üzerimizdeki etkisini azaltması, bizi tekrar düşünen ve sorgulayan, böylece sorumluluk üstlenen bireyler haline getirmesi açısından önemlidir.” Bunun ardından, ‘kelamcı neyin temsilcisidir?’ sorusunu sorarak, bu soruya çeşitli açıklamalar getirdi. Hakikat ve kimlik arasındaki gerilimin göz ardı edilemez olduğunu belirten Evkuran, hakikati savunma ve ona dikkat çekme görevinin de kelamcılarının sorumluluğunda olduğunu belirterek tebliğini sonlandırdı. Tebliğin müzakeresi, Prof. Dr. İbrahim Coşkun tarafından yapıldı.

İlk oturumda sunulan son tebliğ Prof. Dr. Erkan Yar’ın “Kalam İlminin Bir Bölümü Olarak Kur’an Kelamı” başlıklı tebliği oldu. Bir disiplin olarak Kur’an kelamının, kalam ilminin bir alt disiplini olarak gelişmediğini belirten Yar, kalam ilminin bütüncül yapısının oluşturulması için bu ilmin, alanları belirlenmiş alt disiplinlere ayrılması gerektiğini öncelikle ifade etti. Yar daha sonra, her disiplinin bir yöntem izlediğini, Kur’an kelamı yönteminin de bizzat Kur’an’ın kendisinden çıkarılabileceğini belirtti. Ayrıca, Kur’an kelamının amacını da, tarihsel söz ve metinlerden, evrensel ilkelerin çıkarılması olarak ifade etti. Prof. Dr. Erkan Yar’ın tebliğinin ardından birinci oturum sonlandı.

Prof. Dr. Metin Yurdagül’ün başkanlık ettiği ikinci oturum öğleden sonra başladı. İlk tebliğ, “Kur’ân’ı Anlamada Tarihselci Yaklaşım ve Tarihsellik Sorunu” başlığı ile Doç. Dr. Fethi Kerim Kazanç tarafından sunuldu. Kazanç tebliğin girişinde, tarihsellik, tarihselcilik ve tarihsicilik kavramlarından bahsederek, aralarındaki anlam farklarını belirtti. Daha sonra Kazanç, İslam düşüncesinde, Kur’an’ı anlamada, tarihsellik ve evrensellik yaklaşımları arasındaki ilişkiye değinip, bu yaklaşımların ayrılık noktalarını örneklerle ifade etti. Konunun Batı düşüncesindeki gelişimini ve algılanışını da vurgulayan Kazanç İslam düşüncesindeki yaklaşımları ortaya koyarak tarihselci yaklaşımın sorunlarına değindi. Son olarak Kazanç, Kur’an’ı anlamada farklı yaklaşımların temelinde yatan sosyal değişme ve din olgusunu anlattı. Tebliğin müzakeresi Doç. Dr. Hulusi Arslan tarafından yapıldı.

Aynı oturumun ikinci tebliği, Prof. Dr. Hüseyin Aydın’ın sunduğu ‘İbn Teymiye’nin Nasscı Akılcılığının Kelâmî Açısından Değerlendirilmesi’ adını taşıyan tebliğ oldu. Aydın tebliğinde, İbn Teymiye’nin düşünce sistemini, kelâmî akılcılığın değil, nasslara dayalı dinî bir akılcılığın oluşturduğunu ifade etti. İbn Teymiye’nin İslam düşüncesine katkısının büyük oranda eleştirel açıdan olduğunu vurgulayan Aydın, İbn Teymiye’nin Selefî yönetime adeta kutsallık ve yanlışlanamazlık atfettiğini, oysa bu yöntemin doğrudan nasslardan çıkarılmadığını da belirtti. Aydın daha sonra, esasen İbn Teymiye’nin, aklın naklin hükmüne boyun eğdirilmesi yolundaki büyük ısrarının, Cüveynî, Gazzâlî ve Fahreddin Râzî gibi kelâmcılarla temsil edilen kelâmî akılcılığa karşı çıkmasından doğan güçlü bir istekten kaynaklandığını ifade etti. Aydın bu tebliğinde genel olarak, İbn Teymiye’nin nasscı akılcılığı ile kelâmî aklı karşılaştırarak, akıl-nakil çatışması konusundaki yaklaşımların genel bir

değerlendirmesini yaptı. Tebliğin müzakeresi Prof. Dr. Adil Bebek tarafından yapıldı.

Prof. Dr. Hüseyin Aydın'ın sunmuş olduğu tebliğden sonra, diğer oturuma geçmeden, kısa bir ara verildi. Aradan sonra, oturum başkanlığını Prof. Dr. Ömer Aydın'ın yaptığı üçüncü oturuma geçildi. Toplamda iki tebliğ sunulan bu oturumun ilk tebliği doktora öğrencisi Asiye Tıǧlı'nın takdim ettiği, 'Çağdaş Şii Düşüncesinde Kur'an'ı Anlamada Farklı Yaklaşımlar: Muhammed Müçtehid Şebisteri ve Hermenötik Metodu' isimli tebliğ oldu. İran'da Kur'an'ı anlamada farklı yaklaşımlar denildiğinde akla ilk olarak Şebisteri'nin gelmesi sebebiyle bu ismi tebliğinde konu edindiği açıklamasını yapan Tıǧlı, Şebisteri'nin, "Kur'an, nebevi tecrübeye dayanan hermenötik ve muvahhidane bir okuyuştur." sözü bağlamında onun en çok tartışılan görüşlerinin izahına açıklık getirdi. Tıǧlı tebliğinde temel olarak, İran toplumunun dinî ve buna bağlı olarak siyasî sorunlarının Kur'an'a yanlış yaklaşımdan ileri geldiğini savunan Şebisteri'nin hermenötik yaklaşımının bir değerlendirmesini yaptı. Tebliğde ana konuyu Şebisteri oluşturmakla birlikte, İran'da yeni dinî düşünce denildiğinde akla gelen ilk isimler olan Abdulkerim Suruş, Mustafa Melikyan ve Muhsin Kediver'in konuyla ilgili görüşlerine değinilerek, İran uleması tarafından bu görüşlere yöneltilen eleştirilere kısaca yer verildi. Tebliğin müzakeresi, Yrd. Doç. Dr. İbrahim Kaplan tarafından yapıldı.

Üçüncü oturumun son tebliği, 'Kur'an'ın Anlaşılmasında Zâhir- Bâtın Çelişkisi –Şia Bağlamında Bir Değerlendirme-' başlığı ile Yrd. Doç. Dr. Hasan Tevfik Marulcu tarafından sunuldu. Marulcu tebliğine, nassın anlamının doğru olarak tespit edilmesinin öteden beri kelamın problemlerinin başında geldiğini söyleyerek başladı. 'Kur'an'ın anlaşılmasında, Kur'an, Sünnet, sahabenin anlayışı, sebebi nüzulün bilinmesiyle anlaşılmasının yanı sıra ayetlerin anlam alanının belirlenmesinde dilsel bir takım kriterlerin ölçü alınması ve bu bağlamda metnin mantuk ve mefhumunun tespitinin son derece önemli olduğunu vurguladı. Bununla birlikte 'dilde hiçbir ifadenin anlamsal olarak sadece sevk edildiği lafzi bağlamıyla sınırlı olmaması, özellikle icaz boyutunda olanlarının bir takım yan anlamlara da muhtemel olması son derece doğaldır' diyen Marulcu, ancak bunun nassların istismarına da neden olduğunu belirterek bunun bir örneğinin Şia düşüncesinde görüldüğünü belirtti ve bu durumun Şia düşüncesinde galî fırkaların doğmasına sebep olduğunu ifade etti. Şif- Batınî yorumların kaynağının, onların Kur'an'a bakışlarında aranması gerektiğini söyleyen Marulcu, Şia'nın Kur'an'a bakışının Zahirîler'in aksine batınî bir yaklaşımla olduğunu belirterek Şif düşüncesinden örneklerle tebliğini tamamladı.

21 Mayıs Cumartesi günü başlayan dördüncü oturumun başkanlığı Prof. Dr. İsa Doğan tarafından yapıldı. Bu oturumda lisans, lisansüstü ve doktora öğretiminin problemleri ele alındı. Lisans öğretiminin problemleri Doç. Dr. Cemalettin Erdemci tarafından sunuldu. Erdemci tebliğinde lisans problemlerini birkaç başlık altında ele aldı. İlk olarak, zorunlu hazırlık sınıfı bulunan

fakültelerdeki kalam derslerinden bahsetti. Bu fakültelerde esasen derslerin %30 Arapça okutulması gerektiğini, bunun öğrencinin faydasına olabileceğini ancak bunun için yeterli kaynağın bulunmadığını belirtti. Yine kalam dersinin farklı fakültelerde farklı kredilerle okutulduğunu bunun bir standarda kavuşması gerektiğini ifade etti. Derslerin öğrenci merkezli olmasının derslerin daha zevkli geçmesini sağlayacağı Erdemci’nin tebliğinde öne çıkardığı hususlardandı. Erdemci ayrıca, derslerin tek bir kaynaktan takip edilmemesi gerektiğini de vurguladı.

Lisansüstü eğitimin problemleri Prof. Dr. Temel Yeşilyurt tarafından sunuldu. Yeşilyurt, lisansüstünde ortak bir programın olmadığını, olmasının mümkün de olmadığını ancak asgari hususlarda buluşmanın mümkün olabileceğini belirtti. Yine lisansüstünde de derslerin bir kitaptan okutulmaması gerektiğini, öğrenci ile metnin buluşturulması gerektiğini ifade etti.

Başkanlığını Prof. Dr. M. Saim Yeprem’in yaptığı değerlendirme oturumunda, Prof. Dr. Şerafeddin Gölcük, Prof. Dr. Ramazan Altıntaş, Prof. Dr. Metin Yurdagül ve Prof. Dr. Hasan Hüseyin Tunçbilek değerlendirmelerde bulundular. İlk olarak, gelecek yıl Malatya’da düzenlenecek olan toplantının konusu; kalam ilmi açısından gnostik akımlar ve okültizm olarak belirlendi. Prof. Dr. Şerafeddin Gölcük, Kelamın bir tür savunma olmadığını, usulu’d-dîn anlatan bir ilim olduğunu belirterek bu konuya vurgu yaptı. Daha sonra söz alan Prof. Dr. Ramazan Altıntaş, Prof. Dr. Erkan Yar’ın tebliğinde belirttiği ‘Kur’an mahlûktur konusu tarihsel bir konudur, günümüzle ilişkisi yoktur’ cümlesini ele alarak, tarihsellik hususunda görüşlerini ifade etti. Altıntaş’ın ardından değerlendirmede bulunmak üzere, Prof. Dr. Metin Yurdagül söz aldı. Yurdagül daha ziyade lisans ve yüksek lisans eğitimi üzerinde durdu. Yurdagül’ün ardından, Prof. Dr. Hasan Hüseyin Tunçbilek değerlendirmede bulunarak lisans derslerinin öğrenci merkezli işlenmesi gerektiğini vurguladı. Son değerlendirmeyi sunan Prof. Dr. M. Saim Yeprem, konuşmasında Kur’an kelamı üzerinde durdu. Ayrıca, kalamcılarının dünyadaki yeni gelişmeleri takip etmeleri gerektiğini de belirtti. Bir kalam dilinin oluşturulması gerektiğini belirten Yeprem, gelecek yılki toplantıda bu konu üzerinde durulması gerektiğini ifade etti.

Sempozyum, SDÜ İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kemal Sözen’in kapanış konuşması ardından sona erdi.